

SABIEDRISKO
PAKALPOJUMU
REGULĒŠANAS
KOMISIJA

Pārskats par ārpustiesas strīdiem 2022.gadā regulējamo sabiedrisko pakalpojumu nozarēs

Ūnijas iela 45
Rīga, LV-1039
Latvija

T: +371 67097200
F: +371 67097277
E: sprk@sprk.gov.lv

www.sprk.gov.lv

I Ievads

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Regulators) saskaņā ar likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” (turpmāk – Regulatora likums) 32.panta pirmo daļu kā ārpustiesas instance izskata strīdus starp sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju un lietotāju vai starp sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem (turpmāk – strīds) par to tiesībām un pienākumiem, kas izriet no Regulatora likuma vai regulējamās nozares speciālajiem normatīvajiem aktiem.

Regulatora likums nosaka arī, kādās nozarēs sabiedriskie pakalpojumi tiek regulēti, kas ir sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji un lietotāji, kā arī kārtību, kādā Regulators izskata strīdus.

Valsts regulē sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu kā komercdarbību šādās nozarēs (turpmāk – regulējamās nozares): enerģētika (elektroenerģijas apgāde, siltumenerģijas apgāde, dabasgāzes apgāde), ūdenssaimniecība, elektroniskie sakari, pasts, sadzīves atkritumu apsaimniekošana (sadzīves atkritumu apglabāšana atkritumu poligonos), kopš 2020.gada 1.jūlija saskaņā ar normatīvajiem aktiem arī depozīta iepakojuma apsaimniekošana (depozīta sistēma darbību uzsāka 2022.gada 1.februārī).

Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumi Nr.1227 „Par regulējamiem sabiedrisko pakalpojumu veidiem” nosaka detalizētāk to sabiedrisko pakalpojumu veidus, kuru sniegšanu nepieciešams regulēt.

Izņēmums, kad Regulators neizskata strīdus, kas izriet no Regulatora likuma vai regulējamās nozares speciālajiem normatīvajiem aktiem, ir par zaudējumiem, maksājuma dokumentiem vai parāda piedziņu. Šādus strīdus izskata tiesa Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā (Regulatora likuma 32.panta sestā daļa).

Regulators kopš 2002.gada visus lēmumus par strīdiem, kurus Regulators izskatījis kā ārpustiesas instance, publicē Regulatora tīmekļvietnē www.sprk.gov.lv.

Patērētāju ārpustiesas strīdu risinātāju likuma (turpmāk – Strīdu risinātāju likums) 3.panta otrā daļa noteic, ka strīdus, kas izriet no Regulatora likuma vai regulējamās nozares normatīvajiem aktiem, izskata Regulators saskaņā ar Regulatora likumā noteikto kārtību. Atbilstoši Regulatora likumam arī Strīdu risinātāju likums noteic, ka Regulators kā ārpustiesas strīdu risinātājs ir institucionāli un funkcionāli neatkarīgs. Strīdu risinātāju likuma 13.pants noteic, kādu informāciju ārpustiesas strīdu risinātājs iekļauj savā iepriekšējā gada darbības pārskatā par strīdiem, kuru publicē savā mājaslapā internetā (tīmekļvietnē) līdz 1.martam.

Strīdu risinātāju likums attiecas tikai uz patērētājiem – fiziskām personām, bet Regulatora kā ārpustiesas strīdu risinātāja darbība saskaņā ar Regulatora likumu ir plašāka, jo Regulatoram ir tiesības izskatīt strīdus arī tad, ja iesniegumu iesniedz regulējamo sabiedrisko pakalpojumu lietotājs – juridiska persona vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs.

Šajā pārskatā netiek apkopota informācija par Regulatorā iesniegtajiem iesniegumiem, kur iesniedzēji nelūdz rosināt strīda vērtēšanas procesu, un uz kuriem Regulators ir sniedzis atbildi saskaņā ar Iesniegumu likumu.

II Regulatorā izskatītie strīdi 2022.gadā

Regulators izvērtēja divus strīdus enerģētikas nozarē, kas ierosināti 2021.gadā. Vienu strīdu izskatīja elektroenerģijas apgādē, kurā pieņēma lēmumu pēc būtības un prasījumu noraidīja. Savukārt otru ierosināto strīdu dabasgāzes apgādē atstāja bez izskatīšanas.

Regulatorā izskatīto strīdu veidi 2022.gadā

Elektroenerģijas apgādē tika izskatīts strīds par elektroenerģijas sadales sistēmas operatora rīcību, demontējot elektrolīniju, kas iepriekš izmantota elektroenerģijas piegādē lietotāja objektam. Savukārt dabasgāzes apgādē ierosinātais strīds par dabasgāzes sadales sistēmas operatora rīcības atbilstību normatīvo aktu prasībām, nekavējoties nepārtraucot dabasgāzes piegādi pēc dabasgāzes tirgotāja paziņojuma par dabasgāzes tirdzniecības līguma izbeigšanu, atstāts bez izskatīšanas.

Strīdu izbeigšana

Saskaņā ar Regulatora likuma 35.²panta sešpadsmito daļu Regulators strīda izskatīšanas procesu izbeidz, ja iesniedzējs atsauc iesniegumu par strīda izskatīšanu. Regulators 2022.gadā nevienu ierosināto strīdu nav izbeidzis.

Ārpustiesas strīdu vidējais risināšanas ilgums

Saskaņā ar Regulatora likuma 35.panta pirmās daļas 2.punktu ne vēlāk kā 30 dienu laikā no dienas, kad saņemts iesniegums par strīda izskatīšanu un Regulators ir izvērtējis iesniegumu un pievienotos pierādījumus, kas pamato strīda priekšmetu un pierāda veiktos pasākumus strīda atrisināšanai izlīguma veidā, Regulators pieņem lēmumu par strīda izskatīšanas ierosināšanu.

Saskaņā ar Regulatora likuma 35.¹pantu Regulators izvērtē strīdu pēc būtības, konstatē lēmuma pieņemšanai nepieciešamos faktus un izskata strīdu triju mēnešu laikā no dienas, kad pieņemts lēmums par strīda izskatīšanas ierosināšanu.

Ārpustiesas strīda 2022.gadā risināšanas ilgums Regulatorā bija nepilni trīs mēneši no dienas, kad Regulators pieņēma lēmumu par strīda izskatīšanas ierosināšanu.

III Regulatorā 2022.gadā izskatītie strīdi enerģētikas nozarē un to būtība

Enerģētikas nozarē dabasgāzes apgādē

Regulators atstāja bez izskatīšanas strīdu par dabasgāzes sadales sistēmas operatora rīcības atbilstību normatīvo aktu prasībām, nekavējoties nepārtraucot dabasgāzes piegādi pēc dabasgāzes tirgotāja paziņojuma par dabasgāzes tirdzniecības līguma izbeigšanu. Ievērojot to, ka ar strīdu saistītie lēmumi varēja skart lietotāja intereses, strīda izskatīšanā kā trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem tika pieaicināts lietotājs.

Regulators konstatēja, ka lietotājs bija vērsies tiesā ar prasības pieteikumu pret dabasgāzes tirgotāju un dabasgāzes sadales sistēmas operatoru par dabasgāzes tirgotāja atkāpšanās no dabasgāzes tirdzniecības līguma atzīšanu par spēkā neesošu, līgumsaistību izpildi, kā arī dabasgāzes sadales sistēmas operatora rīcības, pārtraucot dabasgāzes piegādi gazificētajos objektos, atzīšanu par prettiesisku un pienākuma uzlikšanu atjaunot dabasgāzes piegādi gazificētajos objektos. Līdz ar to Regulatoram bija pamats secināt, ka atbilstoši Regulatora likuma 32.panta trešajai un ceturtajai daļai Regulatoram nav tiesiska pamata vērtēt konkrētā strīda faktiskos apstākļus.

Saskaņā ar Regulatora likuma 32.panta trešo un ceturto daļu sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs un lietotājs zaudē tiesības vērsties Regulatorā, ja tas ir izmantojis tiesības strīdu risināt tiesā Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Lai gan dabasgāzes tirgotājs nebija vērsies tiesā ar pieteikumu par dabasgāzes sadales sistēmas operatora rīcības atzīšanu par prettiesisku, no Regulatora rīcībā esošās informācijas tika konstatēts, ka tādu prasījumu par tiem pašiem apstākļiem tiesai ir izteicis lietotājs. Vēl jo vairāk – arī dabasgāzes tirgotājs minētajā civillietā ir atbildētājs. Tas nozīmē, ka tiesā ir ierosināta lieta, kurā ir iesaistītas abas strīda puses – gan dabasgāzes sadales sistēmas operators, gan dabasgāzes tirgotājs – par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata. Regulatora ieskatā, izvērtējamajos apstākļos nav izšķirošas nozīmes tam, vai ierosinātajā civillietā tiesa vērtēs dabasgāzes sadales sistēmas operatora rīcības tiesiskumu nevis uz dabasgāzes tirgotāja, bet uz lietotāja pieteikuma pamata, jo tas nemaina tiesai nodotā jautājuma tvērumu. Respektīvi, neatkarīgi no tā, kura no civillietā iesaistītajām personām šādu prasījumu ir izteikusi, nemainās tiesai nodotā prasījuma robežas.

Ievērojot to, ka gan dabasgāzes tirgotāja, gan lietotāja prasījumi ir identiski, proti, gan tiesvedības procesā tiesai, gan strīda izskatīšanas ietvaros Regulatoram ir lūgts izvērtēt, vai dabasgāzes sadales sistēmas operatora rīcība konkrētajos apstākļos, pārtraucot dabasgāzes piegādi gazificētajos objektos, ir tiesiska, ir pamats dabasgāzes tirgotāja prasījumu atstāt bez izskatīšanas, piemērojot Civilprocesa likuma 219.panta pirmās daļas 4.punktu.

Lēmums (kas detalizēti ietver faktisko un juridisko apstākļu izklāstu un to izvērtējumu) pieejams:

https://www.sprk.gov.lv/sites/default/files/cmaa_files/LemumsN014D13012022%20str%C4%ABds_13012022_NR14.pdf

Enerģētikas nozarē elektroenerģijas apgādē

Regulators izskatīja strīdu par to, vai elektroenerģijas sadales sistēmas operatora rīcība, kas saistīta ar elektroenerģijas piegādē ilgstoši neizmantotas elektrolīnijas demontēšanu, atbilst elektroenerģijas nozares speciālajos normatīvajos aktos noteiktajam regulējumam un licences elektroenerģijas sadalei nosacījumiem un vai elektroenerģijas sadales sistēmas operatoram ir pienākums par sistēmas operatora līdzekļiem atjaunot elektrolīniju. Strīds saistīts ar potenciālā elektroenerģijas lietotāja iebildumiem par elektroenerģijas sadales sistēmas operatora rīcību, demontējot elektrolīniju, kas iepriekš izmantota elektroenerģijas piegādē objektam.

Elektroenerģijas piegāde un lietošana objektā nebija notikusi kopš 2016.gada septembra. Saskaņā ar Regulatora likuma 24.panta pirmo daļu sabiedrisko pakalpojumu sniedzējam licences darbības zonā jānodrošina sabiedriskie pakalpojumi

pēc lietotāju un citu personu pamatota pieprasījuma. Laikā no 2016.gada septembra līdz brīdim, kad elektroenerģijas sadales sistēmas operators demontēja elektrolīniju, neviena persona nebija pieprasījusi nodrošināt elektroenerģijas piegādi objektam. Ņemot vērā, ka elektroenerģija objektā vairāk nekā četrus gadus netika lietota, izvērtējot tehniski ekonomisko pamatu elektrolīnijas uzturēšanai, tostarp elektrolīnijas vadu un balstu tehnisko stāvokli, ņemot vērā tiesības brīvi rīkoties ar savu īpašumu, konkrētajā gadījumā elektroenerģijas sadales sistēmas operators pieņēma lēmumu demontēt elektrolīnijas neizmantoto posmu.

Saskaņā ar Enerģētikas likuma 1.panta 43.punktu un Elektroenerģijas tirgus likuma 4.panta pirmo daļu elektroenerģijas sistēmu veido energoapgādes komersanta īpašumā vai lietošanā esoši pārvades un sadales tīkli, palīgobjekti, priekšmeti un cita manta, kas nepieciešama elektroenerģijas transportēšanai no ražotāja līdz lietotājam. Atbilstoši Enerģētikas likuma 8.panta 7.punktam un licences elektroenerģijas sadalei nosacījumiem elektroenerģijas sadales sistēmas operatoram ir pienākums nodrošināt un uzturēt savus energoapgādes veikšanai nepieciešamos objektus. Lietotāju vai citu personu (potenciālo lietotāju) pamatota pieprasījuma neesamības dēļ elektrolīnija vairāk nekā četrus gadus netika izmantota elektroenerģijas sadales pakalpojumu nodrošināšanai. Tātad laikā, kad elektroenerģijas sadales sistēmas operators pieņēma lēmumu par elektrolīnijas demontēšanu, elektrolīniju vairs nebija pamata uzskatīt par energoapgādes veikšanai nepieciešamu objektu. Šādos apstākļos, izvērtējot elektrolīnijas tehnisko stāvokli, elektroenerģijas sadales sistēmas operatoram nebija tehniska pamata un nepieciešamības turpināt uzturēt elektrolīniju. Līdz ar to elektrolīnijas demontēšanu nav pamata uzskatīt par licences elektroenerģijas sadalei nosacījumu pārkāpumu.

Objekta īpašuma tiesības lietotājs ieguva 2021.gadā un, apmeklējot objektu, konstatēja, ka elektrolīnija ir demontēta. Par konstatēto faktu lietotājs informēja elektroenerģijas sadales sistēmas operatoru un pieprasīja atjaunot elektrolīniju par elektroenerģijas sadales sistēmas operatora līdzekļiem.

Regulatora likums un enerģētikas nozares speciālie tiesību akti neparedz esošo vai potenciālo elektroenerģijas lietotāju tiesības pieprasīt sistēmas operatoram ierīkot vai atjaunot konkrētus energoapgādes objektus, tostarp elektrolīnijas, jo atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likumā noteiktajām funkcijām un licences elektroenerģijas sadalei nosacījumiem elektroenerģijas sadales sistēmas tehnisko risinājumu izvēlas un nodrošina elektroenerģijas sadales sistēmas operators. Saskaņā ar Regulatora likuma 24.panta pirmo daļu un Elektroenerģijas tirgus likuma 9.panta otro daļu esošajiem vai potenciālajiem elektroenerģijas lietotājiem ir tiesības pieprasīt konkrēta objekta pieslēgšanu elektroenerģijas sistēmai, kas ir priekšnoteikums lietotāja iespējai izmantot elektroenerģijas sadales un tirdzniecības pakalpojumus. Elektroenerģijas sadales sistēmas operatoram ir pienākums tiesību aktos noteiktajā kārtībā nodrošināt šādu pieslēgumu, ja lietotājs izpilda sistēmas operatora noteiktās tehniskās prasības pieslēguma ierīkošanai. Ievērojot minēto un apstākli, ka objekts kopš 2016.gada nav bijis pieslēgts elektroenerģijas sistēmai, lietotāja prasījums uzlikt elektroenerģijas sadales sistēmas operatoram pienākumu saprātīgā, bet pēc iespējas īsākā termiņā atjaunot elektrolīniju par elektroenerģijas sadales sistēmas operatora līdzekļiem faktiski vērtējams kā prasījums nodrošināt objekta pieslēgumu elektroenerģijas sadales sistēmai par elektroenerģijas sadales sistēmas operatora līdzekļiem.

Saskaņā ar Regulatora likuma 24.panta pirmo daļu sabiedriskie pakalpojumi jānodrošina pēc lietotāju vai citu personu pamatota pieprasījuma, ja attiecīgā pakalpojumu sniedzēja finansiālās un objektu vai infrastruktūras tehniskās iespējas to pieļauj. Savukārt Regulatora likuma 24.panta ceturtnā daļa noteic, ka sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs var vienoties ar pieprasītāju, ka tas sedz ar sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzsākšanu saistītos papildu izdevumus. Elektroenerģijas tirgus likuma 9.panta otrajā daļā, nosakot sistēmas operatora saistības nodrošināt sistēmas dalībniekiem nepieciešamo pieslēgumu attiecīgai sistēmai, likumdevējs vienlaikus noteicis, ka pieslēguma maksa atbilst pamatotām attiecīgā sistēmas pieslēguma ierīkošanas izmaksām. Tātad minētajā tiesību normā ir noteikts potenciālo elektroenerģijas lietotāju pienākums segt ar elektroenerģijas sadales pakalpojumu sniegšanas uzsākšanu saistītos papildu izdevumus. Līdz ar to apstākļos, kad vairs nepastāv infrastruktūra, kas iepriekš izmantota elektroenerģijas piegādē konkrētam objektam, sistēmas operatoram nav pienākuma par saviem līdzekļiem atjaunot vai ierīkot infrastruktūru (pieslēgumu), kas izmantota elektroenerģijas piegādē attiecīgajam objektam laikā, kad elektroenerģija objektā tika lietota.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014.gada 21.janvāra noteikumu Nr.50 "Elektroenerģijas tirdzniecības un lietošanas noteikumi" 102.punktu pēc lietotāja pieprasījuma sistēmas operators informē un konsultē lietotāju par pieslēguma izveidei nepieciešamo elektroietaišu ierīkošanas apjomiem un sagaidāmajām izbūves izmaksām, darbu organizācijas kārtību, kā arī par elektroenerģijas lietošanas, uzskaites, norēķinu un kvalitātes jautājumiem. Tātad, lai noskaidrotu iespējas lietot elektroenerģiju konkrētā objektā, jebkurai ieinteresētajai personai jebkurā laikā ir iespēja pieprasīt informāciju vai konsultēties ar elektroenerģijas sadales sistēmas operatoru par jautājumiem, kas saistīti ar elektroenerģijas piegādi attiecīgajam objektam, pat ja objekts nav pieslēgts elektroenerģijas sistēmai. Izvērtējamajos apstākļos nav konstatēts, ka periodā, kopš elektroenerģijas piegāde objektam pārtraukta (2016.gads), lietotājs vai citas personas jebkad būtu pieprasījušas elektroenerģijas sadales sistēmas operatoram informāciju vai konsultāciju saistībā ar iespējām lietot elektroenerģiju objektā.

Lēmums (kas detalizēti ietver faktisko un juridisko apstākļu izklāstu un to izvērtējumu) pieejams:

https://www.sprk.gov.lv/sites/default/files/cmaa_files/LemumsN048D10032022%20%28anonimizets%29.pdf

IV Noslēgums un Regulatora ieteikumi

Izvērtējot 2022.gada strīdu pārskatā ietverto strīdu dabasgāzes apgādē, secināms, ka pirms vērsties Regulatorā ar lūgumu ierosināt strīda izskatīšanu, jāņem vērā, ka saskaņā ar Regulatora likuma 32.panta trešo un ceturto daļu sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs un lietotājs zaudē tiesības vērsties Regulatorā, ja tas ir izmantojis tiesības strīdu risināt tiesā Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Izvērtējot 2022.gada strīdu pārskatā ietverto strīdu elektroenerģijas apgādē, secināms, ka lietotājiem būtu jāņem vērā, ka gadījumos, ja konkrētā objektā elektroenerģija netiek lietota un tās piegāde ir pārtraukta, un neviens ilgstoši nav pieteicis un realizējis elektroenerģijas piegādes atjaunošanu, sadales sistēmas

operatoram ir tiesības pieņemt lēmumu par savu elektroietaišu turpmāko izmantošanu, tostarp, elektrolīnijas demontēšanu. Lai pieņemtu ekonomiski pamatotu lēmumu par elektrolīnijas demontēšanu, elektroenerģijas sadales sistēmas operators izvērtē vairākus faktorus - vai elektrolīnijas posmā ir objekti, kuros nav elektroenerģijas patēriņa, vai elektrolīnijas posmā ir konstatēti defekti (piemēram, vadu/balstu defekti), vai objektā ir aktīvs elektroenerģijas piegādes līgums, vai objekts atrodas kopējā sadalnē vai elektropārvades līnijas posmā ar vairākiem citiem objektiem, cik lielai daļai no demontējamā posma būtu jāveic remonts vai jāveic trases tīrīšana, kā arī citus faktorus.

Regulatora likumā un enerģētikas nozares speciālajos tiesību aktos noteiktais regulējums attiecas ne tikai uz sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem, bet nosaka arī esošo un potenciālo elektroenerģijas lietotāju tiesības un pienākumus. Līdz ar to, ievērojot pietiekamu rūpību, lai nodrošinātu normatīvajiem aktiem atbilstošu elektroenerģijas piegādes risinājumu, kas vislabāk atbilst arī lietotāju tiesiskajām interesēm, potenciālajiem elektroenerģijas lietotājiem savlaicīgi jāiepazīstas ar tiesību aktos noteikto regulējumu, jāizvērtē faktiskie apstākļi, kā arī jāsadarbojas ar sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju – elektroenerģijas sadales sistēmas operatoru.

Lai gan atbilstoši Regulatora likuma 7.panta pirmajai daļai Regulators uzrauga, lai sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā regulējamās nozarēs tiktu ievēroti regulējamo nozaru speciālie normatīvie akti, lietotājiem jāņem vērā, ka elektroenerģijas sadales sistēmas operatora rīcības atbilstību Enerģētikas likumam Regulatoram ir pamats vērtēt, ciktāl tā nav saistīta ar nekustamā īpašuma tiesību aprobežojumiem, būvniecības procesa saskaņošanu vai informēšanu par plānoto būvniecības procesu un citiem jautājumiem, kas attiecas uz citu valsts vai pašvaldību institūciju kompetenci.

Regulators atgādina, ka strīdu izvērtēšana Regulatorā notiek saskaņā ar sacīkstes principu, tātad katrai strīda pusei ir jāpierāda savi apgalvojumi un prasījumi.

Regulators aicina interesentus iepazīties ar Regulatora tīmekļvietnē www.sprk.gov.lv (<https://www.sprk.gov.lv/lemumi>) pieejamiem lēmumiem par strīdu izskatīšanu un citu tur pieejamo informāciju. Lēmumos ir atspoguļoti katra strīda apstākļi un Regulatora argumenti, kas var palīdzēt izvērtēt jautājumu par vērsanos Regulatorā ar potenciālo strīdu. Vienlaicīgi Regulators vērs uzmanību, ka, izskatot katru strīdu, tiek ņemti vērā konkrētie tiesiskie un faktiskie apstākļi.